

A szakmunkástanulók közvetlen környezetének diáknyelvi szavai

Amikor a tanulók az iskola közvetlen környezetének diáknyelvi szavait rendelkezésemre bocsátották, az a vélemény fogalmazódott meg bennem, hogy a diáknyelv is a megbecsülendő értékek közé tartozik, és a fogalmaknak egy új jelölési formáját tartalmazza.

Helyeselhető, hogy üldözik a durva, trágár kifejezéseket a köznyelvből, de egyetértek Dobos Károllyal, aki a diáknyelv szavainak, kifejezéseinek gyűjtését szorgalmazza, az utókor számára való megmentésén fáradozik.

Minden nemzedék beleszületik egy meghatározott társadalmi formába, melynek jellegzetes társadalmi, gazdasági és politikai arculata van, illetve nyelvi műveltségi szinttel rendelkezik. Az új nemzedék feladata a társadalmi viszonyok továbbfejlesztése, a nyelvi műveltség gazdagítása. Így van ez az iskolai életben is, ahol szintén szembetalálja magát a múlt és jelen „környezeti tényezőivel”, az iskolával, a kollégiummal, a tanárokkal, az oktatókkal, a gyakorlati munkával és egy sor szabályrendszerrel, amelyeknek összességében igen nagy szerepük van a diáknyelv kialakulásában, illetve továbbfejlődésében.

Tanulóink sajátos nyelvváltozata csoportnyelvnek minősül. Azonban igen jelentős különbség van a csoportnyelvek között, ha tekintetbe vesszük a beszélők foglalkozásából eredő nyelvhasználati különbségeket, a tanulók magatartásának okát és célját a beszéd, a közlés megnyilvánulásának a pillanatában.

A diáknyelv szavai főleg az iskolában, diákothonban és ezzel összefüggő tevékenység során keletkeznek, amit át meg átszó a kapcsolatrendszerből átvett kifejezések egész sora, használói, élteitői pedig a pajkos, tréfálkozó diákok.

Gyakran felvetődik a gyűjtést végzők körében, hogy mi az a diáknyelv. Ez a kérdés – úgy hiszem – másokban is, a diáknyelvvél foglalkozókban is felmerül, amelyre konkrét, minden jellemzőjét átfogó definíció nem született, de elfogadom Matijevics Lajos csoportnyelvi meghatározását, mely tartalmazza a legfontosabb jegyeit.

„A diáknyelv az egy közösségben azonos céllal élő tanulóknak a csoportnyelve, sajátos beszéde, azaz olyan nyelvi eszköz, amely az irodalmi nyelvtől, a köznyelvtől és a népi nyelvtől csak szókincsben tér el, s az eltérő szavak, főleg az iskolai életre vonatkoznak, és olyan sajátos jelek, amelyek csak a beavatottak számára szimbolizálják a valóság valamelyik mozzanatát.” Napjainkban a diákság nyelvhasználata földrajzi helytől függetlenül erősen az egységesülés felé halad, és szinte az egész ország területén pl. az iskolát, kollégiumot stb. ugyanazokkal a szavakkal nevezik meg.

Leghamarabb a kollégiummal találkoznak a diákok, oda vonulnak be először, ott töltik el életük nagy részét. Így az: *koli*, *kolesz*, *börtön* nevet kapta, s miután a kimenőt gyakran megvonják tőlük, *refesek* lesznek. De ilyenek még: *zárda*, *kolostor*, *kankolostor*, *kóter*, *szunyálda*. Az iskola: *suli*, *sulkó*, *isi*, *fegyház*, *okosulda*. Benne az igazgató: *diri*, *vezér*, *nagyfőnök*, *törzsfőnök*, *bakancs*, (az utóbbi értelmezése: mert neki mindent szabad, még eltaposni is!) *Gazsi*. Akikkel viszont a legtöbbet érintkeznek, a tanárok, nevelők: *tancsik*, *elnyomók*, *tőkések*, *rabőrök*, *fejések*. Az oktatók: *okeszok* (oktató eszközöknek nevezik őket) *ufák* (undorító fráterek).

A tanárokat viselkedésük, testalaktuk, tulajdonságuk, beszédük alapján gúnynévvel is megnevezik. Ezek tehát nem természetes előnevek, hanem úgynevezett titkos nevek, titokban tartják. Összegyűjtésük nehéz volt, mert az adatközlők attól féltek, kitudódik a személyük és ebből bajuk lehet.

A gúnynevek között van változó név is, ugyanis egy-egy új évfolyam más tulajdonságot fedez fel a tanáron. Nem mindegyik név alkalmas huzamosabb ideig a pajkos diák ellenségeskedő vagy rosszindulatú kedvének kifejezésére. Így a kollégium vezetőjének neve: *Popej*>*Pókhas*>*Disznó*. Vagy az egyik kopaszodó oktató: *Tarfejű*>*Pamacs*>*Lucifer*. Egy nagytestű, fehér köpenyben járó tanár: *Hentes*. A kissé görbe hátú személy: muris alak<*Muki*. A szakállt, bajuszt növesztő fiatal oktató: *Fickó*, s miután levágatta szakállát, bajuszát: *Pucér* lett. A dundi képű: *Hörcsög* (szerintük tömött pofájú). Akinek a nyakán vörös szemölcsök vannak: *Pöcsik*, a hosszúnyakú: *Gúnár*, a hegyes, hosszú orrú: *Holló*, a magas sovány: *Csontváz*, az alacsony, köpcös, rövid szakállas: *Rumcájsz*. Az az oktató, aki ki-be járkál a műhelyből, ha dühös: *Mr. Huzat*. Az egyik tanár alacsony, zömök, nagyhangú, állandóan úgy beszél, mintha kiabálna: *Kisbölény*. Tatár nevezetű oktató egyszerűen: *Kutyafejű*>*kutyafejű tatár*. Az, akinek a szeme érdekes, színjátészó: *Szuperszörny*. Az egyik tanár azt mesélte az elsősöknek, hogy a szülők mély vízbe dobták őket, amikor tanulni küldték, és itt két lehetőség van: vagy kiisszák a vizet, vagy megtanulnak úszni. Így lett a tanár: *Úszó*. Fiatal oktató állandóan olyan nagy cipőt hord, hogy az orra fölkkunkorodik: *Sibohóc* nevet kapta. Akinek a haja tüskés: *Süni*, a fizika tanár: *Newton*, a fekete, cigányképű: *Romacsávó*, a Bagoly nevezetű tanár: *Uhu*. Egyetlen nő tagja a tantestületnek kezdetben: *Mama* volt és újabban: *Dézsatündér*, mert széle, hossza egy. A diákok: *fika* (fiúka) *inasok*, *kopaszok*, *oktondiak* (az elsőévesek).

A szakmunkástanulóknak is alapvető feladatuk a tanulás, de itt legfőbb cél a maximális készséggel rendelkező, a gépek működéséhez, beállításához, üzemeltetéséhez értő szakemberek nevelése, ezért az egyénnel szemben az a követelmény, hogy a személyiség a munkában lelje meg önmagát, a munkával teremtsen meg önmaga leglényegesebb erkölcsi értékét. Így lesz a tanuló: *olajbúvár*, *kormánybuzi trágamester*, *géppromboló*.

A fentieknek alapvető fontossága nemcsak abból adódik, hogy a munka az egyént és a társadalmat fenntartó erő, amely szükségleteket elégít ki, és újabb szükségleteket termel, hanem abból is, hogy a munkában történő önmegvalósítás az ember lényegének legkövetkezetesebb megnyilvánulását is jelenti. Ez megnyilvánul abban is, hogy az intézeti és országos Szakma Kiváló Tanulója versenyeken csak a szakmai tudást, a gyakorlati felkészültséget értékelik, az anyanyelv háttérbe szorul. Így a tanulók a közismereti tárgyak tanulását szükséges rossznak tartják, és csak az elméleti tárgyakat nevezik meg saját nyelvükön – láthatuk a szakmával kapcsolatban igen kevés megnevezés van. Ezért a magyar: *smink*. A többi tárgy: *tesi*, *törci*, *dudvatan* (növénytermesztés), *egyveleg* (az osztályfőnöki óra). Ennek megfelelőek az osztályok elnevezése alapján a tanulás szavai is: *szili*, *agytankolás*, *agytagítás*, *szenvedés*, *mormolás*.

Ha számot kell adni a tanultakról, a felelés: *pecázás*, *küszködés*, *faültetés*, *fásítás*, *nyögés*, *iz-zadás*, *barkóbázás*, *vallatás*, *zavarkavarka*. A tánszer: *méreg*, *szer*, *kóceráj*, *saládtalapok*, *szimatszatyor*, *cucc*. A dolgozatírás: *doli*, *dolga*, *szerelmeslevél*, *dolcsi*, *témcsi*, *cell*.

Az érdemjegyek közül az egyes: *karó*, *fa*, *peca*, *horog*, *trapper*, *dákó*, *furkó*, *junior*, *dugó*, *csi-kó*. A kettes: *bélás*, *kacsca*; *hattyu*, mert szépen görbül a nyaka. Az ötösrre egyetlen kifejező: *pókhas*.

A bukás: *bukfenc*, *megvágás*, *hasalás*, *húzás*, *nagyesés*. A büntetés: *figyi*, *fegy*, *politikai tárgyalás*, *csapás*, *irka-firka*. A jutalmazás pedig: *mellfeszítő*, *dijiosztás*, *dics*, *buzdítás*.

A diáknyelv legjellemzőbb vonása a játékoság, a humorosság, amely itt leginkább kifejezésre jut sokrétűsége miatt. Ez a játékoság a szabályozó rendszer elleni lázadásból, a diákok életfelfogásából adódik.